

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Суліма Владислава Володимировича

«Адміністративно-правовий статус господарських судів України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право; фінансове право; інформаційне право

Представлена дисертація присвячена актуальній темі щодо «адміністративно-правового виміру» діяльності господарських судів України. Реалії сьогодення свідчать про зростання ролі та значення аналізу адміністративно-правового статусу господарських судів. В умовах судової реформи, коли серед іншого здійснюється трансформація та реорганізація системи господарських судів, важливо усвідомлювати повноваження господарського суду як суб'єкту адміністративно-правових відносин. І такого роду відносин є чимало.

Знайомство зі змістом дисертації, авторефератом та науковими працями Суліма Владислава Володимировича свідчить про актуальність, наукову новизну та практичне значення проведеного автором наукового дослідження, яке присвячене дослідженню теоретичних, організаційних та практичних засад адміністративно-правового статусу господарських судів.

Прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року та в подальшому внесення Верховною Радою України змін до Господарського процесуального кодексу України, а також інших нормативно-правових актів, діяльність господарських судів зазнала суттєвих змін, які стосуються їх функцій і компетенції, форм і методів управлінської діяльності, що ще раз підкреслює важливість та актуальність теми дисертаційного дослідження, а проблематика діяльності господарських судів потребує нових поглядів на їх адміністративно-правовий статус, тому обрана тема дисертаційного дослідження є актуальною та своєчасною.

Не викликає сумнівів актуальність дисертаційної роботи у розрізі дослідження основного призначення суб'єктів, які забезпечують функціонування та діяльність господарських судів (Вища рада правосуддя, Державна судова адміністрація, Вища кваліфікаційна комісія суддів). Значна кількість суспільних відносин, які виникають при взаємодії їх із господарськими судами, носить адміністративно-правовий характер. Це є додатковим аргументом на користь того, що тема дисертації В.В. Суліма є актуальною та затребуваною юридичною наукою та практикою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до Указу Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки» від 20 травня 2015 року № 276/2015, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII, основних положень Господарського процесуального кодексу України та плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Робота, запропонована В.В. Сулімом, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається із вступу, двох розділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел юридичного, методологічного, філософського спрямувань з проблематики адміністративно-правового статусу господарських судів України. Список літератури містить 218 джерел.

Високий ступінь вірогідності і наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено також використанням відповідних

наукових методів – діалектичного, історико-правового, формально-юридичного, структурно-функціонального, порівняльно-правового тощо. Все це дозволило здобувачеві сформулювати ряд важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У представленій дисертаційній роботі автор крізь призму норм адміністративного права досліджує адміністративно-правовий статус господарських судів, звертає увагу та багаторазово підкреслює що, необхідність дослідження адміністративно-правового статусу господарських судів зумовлюється широким колом функційних повноважень щодо реалізації господарськими судами адміністративно-правових норм, а також необхідністю внесення пропозицій теоретичного і практичного характеру у досліджуваній сфері.

Акцентуючи увагу на адміністративно-правовому статусі господарських судів України, автор слушно підкреслює, що дослідження питання адміністративно-правового статусу господарських судів в Україні, має важливе значення як з теоретичної, так і практичної точки зору, особливо в умовах здійснення судової та адміністративної реформ в країні.

На прикладі прийнятого в новій редакції Господарського процесуального кодексу України, Законів України: «Про судоустрій і статус суддів»; «Про виконавче провадження»; «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»; «Про доступ до публічної інформації»; «Про захист персональних даних»; «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»; «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»; Кодексу України про адміністративні правопорушення, здійснено дослідження адміністративно-правового статусу господарських судів, статус яких характеризується збільшенням обсягу управлінських повноважень, дисертант звертає увагу на існування певних неузгодженостей правових норм при здійсненні адміністративних процедур щодо порядку

утворення, реорганізації і ліквідації господарських судів, а також інших існуючих прогалин та на цій підставі, з метою їх усунення пропонує конкретні пропозиції щодо внесення змін до відповідних нормативно-правових актів.

Дисертант у своєму дослідженні обрав низку найактуальніших питань, пов'язаних з теоретико-методологічними засадами пов'язаних із адміністративно-правовим статусом господарських судів. Представлений дисертантом напрям наукового дослідження сприяє поглибленню теорії адміністративного права і процесу, розробці нових і вдосконаленню існуючих нормативно-правових актів, що регулюють порядок утворення, реорганізації і ліквідації господарських судів, діяльності суб'єктів, які забезпечують функціонування та діяльність господарських судів, безпосередньому розгляді справ про адміністративні правопорушення та накладенні адміністративних стягнень господарськими судами.

Формування мети і завдань дослідження (с. 17-18), значний обсяг опрацювання нормативної бази і міжнародних угод (с. 35-41, 67, 72, 77-78, 81-84, 100, 143-144, 170-171), наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців (с.23, 31, 47, 61-62, 86-87, 137-138, 156-157), використання статистичних даних і судової практики (с. 58-60, 79, 97-98, 123, 130-132) та формування конкретних висновків і пропозицій (с. 104-108, 180-183, 184- 192) надають роботі обґрунтованість та свідчать про їх достовірність.

Цілком логічною виглядає структура викладення матеріалу у дисертаційній роботі. Її перший розділ, що містить чотири підрозділи, присвячений теоретичним та правовим засадам діяльності господарських судів в Україні, їх становлення та розвитку, розкриттю поняття і змісту адміністративно-правового статусу господарських судів, принципам господарського судочинства та адміністративно-правовому регулюванні діяльності господарських судів.

У другому розділі, що теж містить чотири підрозділи, розглянуто сучасну парадигму адміністративно-правового статусу господарських судів,

структуру, системі судоустрою та основне призначення суб'єктів, які забезпечують функціонування та діяльність господарських судів України.

Така структура дозволила дисертанту охопити предмет дослідження та сформулювати рекомендації щодо вдосконалення доктринальних положень та чинного адміністративного законодавства щодо адміністративно-правового статусу господарських судів.

Достовірність одержаних результатів досягнута дисертантом завдяки використанню значного масиву вітчизняної та зарубіжної наукової, нормативної та публіцистичної літератури. Дисертантом враховані праці фахівців теорії держави та права, адміністративного прав і процесу, конституційного, господарського права тощо. Акцентовано увагу на дослідженні статистичних даних та положень спеціального законодавства.

Такий підхід дозволив проаналізувати актуальні питання вітчизняної адміністративно-правової доктрини адміністративно-правового статусу господарських судів, окреслити можливі моделі нормативного їх закріплення.

Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі поняття і змісту адміністративно-правового статусу господарських судів України, сутності та основному призначенню суб'єктів, які забезпечують функціонування та діяльність господарських судів, формуванні відповідної концепції, виділенні можливих шляхів формування моделей їх нормативного закріплення. Зважаючи на це, можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій і рекомендацій визначається правильно обраним методологічним підходом до здійсненого дослідження, достатнім використанням наукового, нормативного та емпіричного матеріалу. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи. Такий підхід дозволив дисертанту проаналізувати ключові аспекти адміністративно-правового статусу господарських судів, розв'язання яких має важливе теоретичне і практичне

значення, і які залишаються малодослідженими, а також сформулювати низку корисних з наукової та практичної точки зору висновків та пропозицій.

Наукова новизна результатів дисертації полягає в тому, що робота є одним із перших самостійних комплексних досліджень, яке полягає в дослідженні проблемних питань, пов'язаних із адміністративно-правовим статусом господарських судів в сучасних умовах. До цього часу відповідні питання лише фрагментарно досліджувалися на доктринальному рівні й на, що дисертант звертає увагу.

Оцінюючи наукову новизну основних положень, висновків і рекомендацій, слід відзначити, що у роботі порушені раніше недостатньо розроблені наукові та практичні завдання, розв'язання яких дозволило отримати результати теоретико-прикладного характеру.

На схвалення заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист (сторінки 19-22 дисертації). Насамперед це стосується обґрунтованні принцип доступу до правосуддя та правову допомогу (сторінки 86 та 107); пропозиції автора щодо удосконалення порядку утворення, реорганізації і ліквідації господарських судів не в повній мірі відповідають нормам Законів України «Про судоустрій і статус судів» та «Про Вищу раду правосуддя». З метою удосконалення процедури порядку утворення, реорганізації і ліквідації судів, автор пропонує внести зміни пункт 15 частини першої статті 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» (сторінка 108).

Схвальної оцінки заслуговує обґрунтоване визначення автора, що адміністративно-правовий статус господарських судів в сучасних умовах характеризується збільшенням обсягу управлінських повноважень при здійсненні правосуддя, що проявляється у: обмеженні наданні інформації щодо судової справи; неприпустимості зловживання процесуальними правами; застосуванні заходів процесуального примусу, якими є: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; накладання штрафу; забороні вчиняти певні дії під час врегулювання спору за участю судді; вимозі виконувати розпорядження

зовуючого, додержуватися у судовому засіданні встановленого порядку та стримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну неповагу до суду або правил встановлених у суді; накладенні штрафів на суб'єктів адміністративних правопорушень; примусовому виконанні постанови про стягнення штрафу; тимчасовому обмеженні фізичної особи-боржника у праві виїзду за межі України (сторінки 129-130).

Заслужують на підтримку й окремі пропозиції автора щодо правового статусу інспектора Вищої ради правосуддя (сторінка 169), а також необхідності на законодавчому рівні визначити поняття «експерт з питань права» (сторінка 182). Ці та низка інших положень дисертації підкреслюють її науковий і творчий характер.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані: у науково-дослідній роботі – положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшого удосконалення адміністративно-правового статусу господарських судів (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права); – у правотворчій діяльності – у результаті дослідження сформульовано ряд пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства, зокрема, Закону України «Про Вищу раду правосуддя» (додаток Б до дисертації); – у правозастосовній діяльності – щодо удосконалення особливостей адміністративно-правового статусу господарських судів, принципів здійснення господарського судочинства, а також практичної діяльності суб'єктів, які забезпечують функціонування та діяльність господарських судів (акт впровадження Київського апеляційного господарського суду); у навчальному процесі – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право» та «Господарський процес».

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення дисертації висвітлено у 10 наукових працях, шість з яких опубліковано у фахових

виданнях МОН України, одна – в науковому виданні іншої держави, одна – опублікована у співавторстві та три – у формі тез доповідей на науково-практичних конференціях. Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації, повністю відображені в авторефераті.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи позитивно рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних недостатньо аргументованих положень, дискусійних моментів та зауважень.

1. У рамках наукової новизни і на відповідних сторінках дисертації (сс. 45-46) та висновків (сс. 188-189) автор пропонує власне бачення періодизації становлення та розвитку державної системи господарських судів України, зокрема виокремлено чотири основні періоди цього процесу: перший період охоплює часи Київської Русі (XII ст.): створення купецьких судів; другий період (1667-1917 рр.) (царський період) охоплює два етапи: становлення та розвитку судових органів; третій період (1917-1991 рр.) (радянський період) охоплює становлення та розвиток судових органів, який поділено на три етапи; четвертий період (1991-2018 рр.) відображає сучасний процес становлення господарського судочинства, який поділено на шість етапів. З точки зору офіційного опонента, при побудові такого роду класифікації необхідно було б врахувати перші спроби побудови української державності (1917-1921 рр.). Крім того, акцент у дисертації зроблено на тих українських землях, які входили до складу Російської Імперії, оминувши у плані аналізу ті частини території сучасної України, які входили до складу інших держав. І, насамкінець, не зовсім зрозумілим залишилось згадування купецьких судів у двох різних періодах наведеної класифікації (період Київської Русі – створення купецьких судів та перший етап другого періоду (1667-1917 рр.) (царський період), де, за версією дисертанта мала місце спроба створення купецьких судів).

2. Про адміністративні процедури. Автор неодноразово на сторінках дисертації стверджує, що адміністративні процедури щодо порядку утворення, реорганізації і ліквідації господарських судів не в повній мірі відповідають нормам Законів України «Про судоустрій і статус судів» та «Про Вищу раду

«правосуддя». Проте, як видається, заперечення викликає сама можливість використання інституту адміністративних процедур для утворення, реорганізації і ліквідації господарських судів. Як і інших судів. Попри відсутність законодавчого акту, присвяченого адміністративним процедурам, виходячи із сучасної доктрини адміністративного права, під адміністративною процедурою необхідно розуміти встановлений чинним законодавством порядок розгляду суб'єктами публічного адміністрування індивідуальних адміністративних справ щодо реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів окремої фізичної та юридичної особи, що завершується прийняттям адміністративного акту. Саме тому не є доцільним розширювати використання терміну «адміністративні процедури» до унормування порядку утворення, реорганізації і ліквідації господарських судів.

3. У підрозділі 1.2 на сторінках 58-59 дисертант аналізуючи існуючі наукові підходи щодо основних та допоміжних елементів адміністративно-правового статусу господарських судів в Україні, зазначає, що адміністративно-правовий статус місцевих господарських судів не є тотожним адміністративно-правовому статусу апеляційних господарських судів. Це також стосується і діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який, відповідно до предметної та суб'єктної юрисдикції, згідно ст. 20 ГПК України розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності. Проте в подальшому автор зосередив свою увагу на діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, не розглянувши питання, в чому полягає відмінність адміністративно-правового статусу місцевих господарських судів від адміністративно-правового статусу апеляційних господарських судів.

4. На сторінках 62-63 роботи, дисертант, як мою думку не в повній мірі здійснив класифікацію адміністративних правовідносин, зосередивши свою увагу на регулятивних та правоохоронних правовідносинах. Взнявши за основу вказані види адміністративних правовідносин, дисертант здійснив їх дослідження на прикладі діяльності господарських судів. У сучасній науковій доктрині існує кілька підходів щодо класифікації адміністративних

правовідносин. Проте, у визначенні адміністративних правовідносин автору слід було б врахувати також інші характерні ознаки, зокрема, особливості суб'єктів (мається на увазі господарські суди), підстав виникнення, змісту тощо. Враховуючи специфічну діяльність господарських судів, в роботі доцільно було б розглянути внутрішні, зовнішні та організаційні адміністративні правовідносини.

5. На сторінках 115-116 роботи (підрозділ 2.1) дисертант, підкреслюючи адміністративно-правовий статус господарського суду, посилається на ст. 13 Закону України «Про захист персональних даних», відповідно до якого розпорядниками інформації визнаються: суб'єкти владних повноважень – органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, органи влади Автономної Республіки Крим, інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов'язковими для виконання. Проте, норми вказаного закону прямо не вказують, що розпорядниками інформації визнається суд, що потребує більш переконливої аргументації, а не тільки посилання на Постанову Пленуму Вищого адміністративного суду України.

Проте, необхідно зазначити, що вказані зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується, мають дискусійний характер, а наведені критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження «Адміністративно-правовий статус господарських судів України» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що представляють собою низку нових для адміністративно-правової доктрини положень та рекомендацій щодо діяльності господарських судів.

Автореферат дисертації відображає зміст основних положень дисертації. Дисертація за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю,

достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням відповідає Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Сулім Владислав Володимирович заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**професор кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України**

 С.Г. Стеценко

Підпис Стеценка С.Г. засвідчую:

**Проректор з науково-педагогічної роботи
Запорізького національного університету**

 Ю.О. Каганов